

Stichting:

Panacee of hoofdpijndossier?

In een krimpende kerk bij het afnemen van vrijwilligers lukt het in veel gemeenten niet meer om rond te komen met vrijwilligers en met het levend geld. Als de boel uiteindelijk lijkt te ontsporen wordt vaak te laat en onder grote druk gezocht naar een oplossing. Het idee van een stichting als panacee voor alle problemen wordt dan regelmatig geopperd. Of de oprichting van een stichting een panacee is, zullen we hier nader beschouwen.

TEKST PETER DE WIT **BEELD** REESTKERK

Een stichting is een juridische entiteit met een eigen rechtspersoonlijkheid. Het idee achter een stichting is dat er geen persoonlijk eigendom is bij de bestuursleden die een stichting sturen. Bij een bedrijf in de vorm van een BV of NV zijn het de aandeelhouders die feitelijk het eigendom hebben van alles wat in de juri-

dische entiteit zit. In een vereniging is er net als bij een stichting geen persoonlijk eigendom. In een vereniging is het de ledenvergadering die het uiteindelijk voor het zeggen heeft. In een stichting is dat het bestuur.

Het oprichten van een stichting is op zich een eenvoudige activiteit. Om een stichting op te richten moeten de oprichters langs een notaris die uiteindelijk de oprichtingsakte laat passeren, waarna de stichting een feit is. Om de oprichtingsakte te laten passeren moeten o.a. statuten gemaakt worden. In die statuten wordt vastgelegd hoe het reilt en zeilt in de stichting. Belangrijkste onderdeel in de statuten is de doelstelling van de stichting.

En daarmee zijn we terug bij de vraag uit de inleiding. Er is in de gemeente een probleem. Er is bijvoorbeeld geen geld meer voor het onderhoud van het gebouw of er zijn geen vrijwilligers meer om de zaak draai-

De Reestkerk is een monumentale kerk in Oud Avereest. Om de kerk ook in de toekomst goed te kunnen onderhouden is in het voorjaar van 2010 de stichting 'Vrienden van de Reestkerk' in het leven geroepen. De stichting heeft als voornaamste doel de instandhouding van de kerk. Dit wil de stichting onder meer doen door het organiseren van diverse culturele activiteiten.

ende te houden. Als de conclusie dan lijkt dat een stichting de oplossing is, dan is de eerste vraag: Wat zou het doel van de stichting moeten zijn? Als het antwoord op die vraag niet eenduidig is, dan zal de oprichting van een stichting in welke vorm dan ook het probleem niet oplossen.

Als er echter wel een eenduidige doelstelling te formuleren valt, dan komt direct de volgende vraag boven tafel, namelijk wie het bestuur van de stichting moeten gaan vormen. Als vanuit de doelstelling duidelijk wordt, dat alleen leden van de kerk lid kunnen zijn van het bestuur of dat voor het doel geen buitenstaanders te vinden zijn die de verantwoordelijkheid als bestuurslid op zich willen nemen, dan is de overweging gerechtvaardigd om geen stichting op te richten. Ook zonder stichting kun je binnen de kerk zoeken naar een andere vorm van organisatie om het doel te realiseren buiten het college van kerkrentmeesters. Door het instellen van een werkgroep die met een behoorlijk mandaat vanuit de het college of vanuit de kerkenraad met de doelstelling wordt belast, kan het beoogde resultaat van een stichting wellicht ook bereikt worden. Als uiteindelijk besloten wordt om de stichting op te richten en een bestuur daarvoor te werven of te vragen, is het goed om vooraf te bedenken wie er na de eerste generatie bestuurders de volgende generatie is die de verantwoordelijkheid kan nemen.

"Als uiteindelijk besloten wordt dat het gebouw alleen in zeer specifieke gevallen gebruikt mag worden, dan is de vraag of een stichting noodzakelijk is of dat het binnen kerkelijk verband opgelost kan worden."

Als dus zowel de doelstelling als de bemensing van een stichting duidelijk zijn, dan is er nog de vraag welke soort stichting er dan opgericht moet worden. Laten we teruggaan naar het eerste voorbeeld. De Dorpskerk in een plaats in Nederland kan feitelijk door de eigen gemeente niet meer onderhouden worden. Na ampel beraad en een goed antwoord op beide bovenstaande vragen, besluit de kerkenraad tot het oprichten van een stichting tot behoud van de dorpskerk. We zien dan voor deze stichting een drietal varianten in de praktijk.

De stichting vrienden van ...

Het doel van de stichting is helder, de keuze die gemaakt wordt is om een breed publiek te bereiken voor een financiële bijdrage voor het gebouw, niet voor de kerkelijke gemeente. In de praktijk zien we dat dit soort stichtingen behoorlijk op zichzelf staan, dus los van de kerkelijke gemeente. Dat is dan nodig om iemand die geld geeft voor

het gebouw de zekerheid te geven dat dat geld ook daaraan besteed wordt en niet aan de kerkelijke gemeente. Het hoofddoel van dit soort stichtingen is geldwerving voor het gebouw. Dat het bestuur daarbij meestal groten-deels zal bestaan uit niet-leden van de kerk, maar dat er wel goed overleg is tussen bestuur van de stichting en de kerkenraad of het college mag duidelijk zijn. Bijvoorbeeld over het onderhoudsplan van het gebouw, de gelden die nodig zijn en de acties die hiervoor gehouden worden. In veel gevallen zal na de oprichting van deze stichting ook de ANBI status aangevraagd kunnen worden, zodat giften aftrekbaar zijn voor de belastingen.

De exploitatie- of beheerstichting

In dit geval wordt de stichting opgericht met als doel om activiteiten te ontwikkelen in en rond het gebouw, die geld genereren om het gebouw te exploiteren en te beheren. Daarbij blijft de kerk ook als kerk in gebruik en is er dus sprake van nevengebruik of ander gebruik van het gebouw naast de erediensten en het kerkelijke leven. Vooraf moet er een goed beleid komen waarin vastligt wat wel en niet door de stichting in de kerk georganiseerd kan en mag worden. Als uiteindelijk besloten wordt dat het gebouw alleen in zeer specifieke gevallen en voor zeer specifieke doelen gebruikt mag worden door derden, dan is de vraag of een stichting noodzakelijk is of dat het binnen kerkelijk verband opgelost kan worden. In het bestuur van de stichting zullen voor een goed overleg vertegenwoordigers van of namens de kerkenraad en het college zitten om mede sturing te geven aan het vastgelegde beleid. De kerkelijke gemeente heeft dan een behoorlijke verantwoordelijkheid haar eigen belangen in de tijd veilig te stellen. Dat vraagt deskundigheid vanuit de kerk. Of deze stichtingsvorm de ANBI-status kan krijgen is een vraag, die bij de belastingdienst getoetst zal moeten worden.

De eigendomsstichting

Bij deze vorm wordt het eigendom van het gebouw en de exploitatie overgedragen aan de stichting. Daarmee is de kerk verlost van de lusten en de lasten van het gebouw. Maar daarmee is ze ook de zeggenschap over het gebouw kwijt en is het dus het bestuur van de stichting dat bepaalt wat er in het gebouw gebeurt en wanneer. Als de kerkelijke gemeente ook het gebouw wil blijven gebruiken, al is het maar op hoogtijdagen of bij begrafenissen, dan zal er naast de oprichting van de stichting dus ook een goed covenant moeten komen over het gebruik door de kerkelijke gemeente. Belangrijk bij deze vorm is om vooraf na te denken over een zogenaamd 'worst-case' scenario. Stel dat na 10 jaar blijkt dat de stichting de exploitatie niet meer rond krijgt en failliet dreigt te gaan, dan kan het gebouw zomaar in handen komen van een derde, waarmee dan opnieuw afspraken gemaakt zullen moeten worden. Je kan vooraf ook regelen dat je bij faillissement de kerk terug moet nemen, maar dan krijg je er als kleine gemeente ook de lasten bij en dat was waarschijnlijk de reden waarom je in het verleden een stichting oprichtte.

Of bij deze stichtingen de ANBI status toegewezen wordt is de vraag, de kans is aanwezig, de doelstelling moet dan wel goed in elkaar zitten.

Classicaal College voor de Behandeling van Beheerszaken

In de inleiding werd betoogd dat de oprichting van een stichting vrij eenvoudig is. Als je als kerkelijke gemeente de verantwoordelijkheid neemt voor het oprichten van een stichting dan heb je echter wel in veel gevallen te maken met het Classicaal College voor de Behandeling van Beheerszaken (CCBB). Die moet voor zowel de exploitaties-tichting als de eigendomsstichting op diverse zaken toestemming verlenen. Vooraf overleggen met het CCBB is in deze de meest gangbare praktijk. Dat voorkomt veel werk, waarop uiteindelijk vanwege de regels in de kerkorde toch geen toestemming wordt verkregen. De stichting 'Vrienden van ...' kan door de kerk opgericht worden, maar zou ook buitenkerkelijk uitstekend kunnen worden gestart en kan dus echt het gebouw ondersteunen.

Conclusie

Het oprichten van een stichting lijkt in veel gevallen de oplossing van een probleem in de gemeente. Zeker als de middelen of de mensen ontbreken om de stoffelijke zaken rondom de evangelieverkondiging te organiseren. De praktijk leert dat de oprichting van een stichting lang niet in alle gevallen de juiste oplossing biedt. Als na goede overweging uiteindelijk toch gekozen wordt voor de oprichting van een stichting, heb dan tijdig overleg met het CCBB en vraag bij het kantoor in Dordrecht naar de modellen of voorbeelden uit het land die beschikbaar zijn (zie ook kader).

Aandachtspunten

De belangrijkste zaken waarop het Classicaal College voor de Behandeling van Beheerszaken (CCBB) let bij de oprichting van een "Kerkelijke Stichting":

- Naam protestantse stichting xxx
- Doel van de stichting
- De aanwijzing van bestuursleden door welk kerkelijk lichaam?
- Zittingsduur en vervanging van bestuursleden
- Toezicht door het CCBB op begroting en jaarrekening
- Overdracht bevoegdheden vanuit de kerkelijke gemeente
- Wijziging van statuten na toestemming CCBB
- Bij liquidatie, waar het saldo naartoe gaat

In geval de kerk en het CCBB betrokken zijn bij de oprichting moeten begroting en jaarrekening aan het CCBB worden voorgelegd ter goedkeuring. Ook is er voor bepaalde handelingen toestemming van het CCBB vereist. Er zijn over het oprichten van een stichting aanwijzingen opgenomen in de Generale Regeling Stichtingen en via de website van de Protestantse Kerk zijn diverse modellen te downloaden.

Bron: Kerkbeheer januari 2018

Laatste revisie: 1 juli 2024